

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**D. Burchardi VVormaciensis Ecclesiae Episcopi,
Decretorum Libri XX. ex Consiliis, & orthodoxoru[m]
patru[m] Decretis, tum etiam diuersaru[m] nationum
Synodis, ceu loci communes congesti, in quibus ...**

Burchardus <Wormaciensis>

Parisiis, 1549

Liber IX.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10722

D. Burchardi

ECCLESIAE VVORMA-
ciensis Episcopi, de Fæminis non
consecratis Decretorum

Liber IX.

ARGVMENTVM LIBRI.

Libro hoc de Virginibus & Viduis Deo non sacratis, de earum raptoribus, pœnaque iis imponenda, De legitimo matrimonio, de illegitimo concubitu, eiusque pœnitentia, tractatur.

Quod aliud sit vxor, aliud concubina, nec erret quisquis
filiam suam in matrimonium concubinam habenti tradiderit. Cap. I

Ex decr.
Leonis
pa. ca. 18

N On omnis mulier viro iuncta, vxor est viri: quia nec omnis filius hæres est patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos sunt legitima, & inter æquales multo prius hoc ipsum domino constituyente, quàm initiū Romani iuris existeret. Itaque, aliud est vxor, aliud concubina: sicut aliud est ancilla, aliud libera. Propter quod etiam Apostolus ad manifestandam harum personarum discretionem testimonium ponit ex Genesi, vbi dicitur Abrahæ: Eice ancillam & filium eius: nō enim hæres erit filius ancillæ, cum filio meo Isaac. Vnde cū societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, vt præter sexuum cōiunctionem, haberet in se Christi & Ecclesiæ sacramentū, dubium non est, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysteriū. Igitur cuiuslibet loci laicus; si filiam suam viro habenti concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum est, quasi eam coniugato dederit nisi fortè illa mulier & ingenua facta, &

dotata legitimè, & publicis nuptiis honestata videatur, si paterno arbitrio viris coniunctæ carent culpa, si mulier quæ à viris habebantur in matrimonio non fuerint, aliud est nupta, aliud concubina.

Qualis vxor legitima esse debeat. Cap. II.

*Ex epist.
Leonis
pape.*

Qualis affe debeat vxor quæ habenda est secundum legem. Virgo casta & desponsata, in virginitate, & desponsata legitimè, & à parentibus tradita, & à sponso & à paranymphis accipienda, & ita secundum legem & Evangelium publicis nuptiis honestè in coniugium liquidè sumenda, & omnibus diebus vitæ nisi ex consensu & causa vacandi nunquam propter hominem separanda, & si fornicata fuerit dimittenda: Sed illa viuente altera non deducenda, & adulteri regnum Dei non possidebunt, & penitentiam per scripturas recipienda.

Vt nullus occultè nuptias celebret. Cap. III.

*Ex decr.
Hormis-
da pap.
cap. 6.*

Vt nullus fidelis cuiusque conditionis sit occultè nuptias faciat, sed benedictione à sacerdote accepta publicè nubat in domino.

Quo tempore nuptia celebrande sint. Cap. IIII.

*Ex cõcil.
Hilderdesi
cap. 3.*

Quod non oporteat à septuagesima vsque in octaua Pasche, & tribus hebdomadibus ante festiuitatem s. Iohannis Baptistæ, & ab Aduentu domini vsque post Epiphaniam nuptias celebrare. Quod si factum fuerit, separentur.

Qualiter benedicantur à sacerdote sponsus & sponsa, Caput V.

*Ex cõcil.
apud Va-
lencias,
cap. 101.*

Sponsus & sponsa quum benedicendi sunt, à sacerdote à parentibus, vel à paranymphis in Ecclesia sacerdoti offerantur, & cum benedictionem acceperint, eadem in pro reuerentia ipsius benedictionis, in virginitate permanant.

Vt nullum coniugium sine dote fiat. Cap. VI.

*Ex cõcil.
Arala-
tensi, c. 6*

Nullum sine dote fiat coniugium, iuxta possibilitatem fiat dos, nec sine publicis nuptiis quisquam vel vxorem ducere præsumat.

Vi sponsus et sponsa ante nuptias à sacerdote benedicantur. *Cap. VII.*

VT sponsus ac sponsa cum precibus & oblationibus à sacerdote benedicantur, & legibus spòlerur ac donetur, & à paranympis custodiatur, & publice solenniterque accipiatur. Biduo etiam ac triduo abstineant se, & doceantur vi castitatem inter se custodiant, certisque temporibus nubant, vt filios non spurios, sed hæreditarios Deo & seculo generent.

Ex decr. Sotheris pap. ca. 5

De primo coniugio. *Cap. VIII.*

IN primo coniugio debet presbyter Missam agere, & benedicere ambos, & postea se abstinere ab Ecclesia XXX. diebus.

Ex cõcil. Mediola. Cap. 2.

Quod vir fidelis à muliere infideli separari non debeat.

Caput IX.

SI quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus enim erit vir infidelis in muliere fideli, & sanctificata erit mulier infidelis pervirum fidelem.

Apostolus dicit.

Vt in Cristianorum nuptiis non saltetur.

Caput X.

Quod non oporteat Christianos euntes ad nuptias applaudere vel saltare, sed venreabiliter cœnare, vel prandere, sicut Christianos decet.

Ex cõcil. Laodicen cap. 53.

Vt viduam nemo furetur in vxorem. *Cap. XI.*

SI quis viduam furatus fuerit in vxorem, vel consentiens ei, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit.

Gregor. dicit

Vt virginem nemo furetur in vxorem. *Cap. XII.*

SI quis virginem, nisi desponsauerit, furatus fuerit in vxorem, vel consentiens ei, anathema sit. Et responderunt omnes tertio, anathema sit.

Idẽ eiusdẽ

De virgine vel vidua furata. *Cap. XIII.*

SI quis virginem aut viduam furatus in vxorẽ, nisi fuerit à se desponsatam, anathema sit.

Ex decr. Eusebii pa. ca. 10

De virginibus quæ virginitatem ante nuptias non custodierunt. Cap. XIII.

*Ex cõcil.
Elibertã.
cap. 5.*

Virgines quæ virginitatem suam non custodierint, eosdem qui eas violauerint maritos acceperint, quod solas nuptias violauerint, post pœnitentiam unius anni reconcilientur. Si alios cognouerint viros, eo quod mœchata sunt, quinquennio pœniteant, & sic ad communionem accedant.

Quod nulli liceat concubinam habere. Cap. XV.

*Ex dictis
August.*

Audite charissimi membra Christi, & matris carissimæ Ecclesiæ filij. Quod dico competentibus, audeant fideles: quod dico fidelibus, audeant competentes. Quod dico fidelibus & competentibus & pœnitentibus, audiant & catechumeni, audiant omnes, timeant, & nemo contemnat. Sit mihi in consolationem vester auditus, ne vobis sit testimonium dolor meus. Competentibus dico fornicari vobis non liceat, sufficient vobis vxores, concubinas vobis non licet habere. Audiatur Deus si vos dei estis, audiant angeli eius, si vos cõtemnitis. Concubinas non licet vobis habere. Et si non habetis vxores, tamen licet vobis habere concubinas, quas postea dimittat, & ducatis vxores. Tanto maior damnatio vobis erit, si vultis habere & cõcubinas & vxores. Non licet habere vxores, quarum priores mariti viuunt. Nec vobis fornicari habere viros licet, quorum priores vxores viuunt. Adulterium siue ista coniugia non sunt iure cœli, sed iure seculi. Illam sceminam licet habere, quæ per repudium discedit a marito. Solius fornicationis causa, licet vxorẽ adulteram dimittere, sed illa viuente, non licet alteram ducere.

*De illis qui ante nuptias concubinas habuerunt.
Caput XVI.*

Itẽ Aug

Quale est & illud quod multi virorum ante nuptias concubinas sibi adhærere non erubescunt, quas post aliquot annos dimittunt, & sic postea legitimas vxores accipiunt: Vnde coram Deo, & coram angelis contestor, atque denuncio, Deum & ista semper probauisse, & nunquam ei placuisse. Et præcipue temporibus Christianis concubinas habere nunquam licet, & nunquam licebit.

Item de concubinis. Cap. XVII.

Nulli liceat vno tempore duas vxores habere: sed neque vnquam concubinam. *Ex cōcil. Arelatē. cap. 4.*

De ancilla. si proprio domino suo legitima fieri possit. Cap. XVIII.

Si quis ancillam suam libertate donauerit, & in matrimonio sibi sociauerit, dubitabatur apud quosdā vtrum huiusmodi nuptiæ legitimæ esse videantur, an non. Nos itaque vetustam ambiguitatem decidentes, talia connubia legitima esse celsimus. Si enim ex affectu fiunt omnes nuptiæ, & nihil impium, & legibus contrarium in tali copulatione fieri potest, quare prædictas nuptias inhibendas existimauerimus: Omnibus vobis vnus est pater in cœlis, & vnusquisque diues & pauper, liber & seruus, æqualiter pro se, & pro animabus eorū rationem daturi sunt. Quapropter omnibus cuiuscunque conditionis sint, vnā legem, quantum ad Deum, habere non dubitamus, *Ex decr. Iulij pape, ca. 4.*

De illo qui seruum suum, & ancillam in matrimonium coniunxerint. Cap. XIX.

Si seruum & ancillam dominus amborum in matrimonium coniunxerit, & postea libertato seruo vel ancilla, non potest redimi qui in seruitio est, ideo matrimonia nō soluantur. *Ex cōcil. Matscē. cap. 10.*

De multinubijs. Cap. XX.

Si quis multis nuptiis fuerit copulatus, pœnitentiā agat: conuersatio autem & fides pœnitētis cōpendit tēpus. *Ex cōcil. braggar. cap. 81.*

Quod secunda coniugia secularibus non negentur, quibus tamen ad clericum minimè venire conceditur. Cap. XXI.

Secundas nuptias, sicut secularibus inire conceditur, ita post eas nullus ad clericale finitur venire collegiū. Alia enim humane fragilitati generaliter concessa licentia, alia debet esse vita diuinarum rerum seruitio dedicata. *Ex decr. Gelasij pape, ca. 22.*

De illis qui in plurimas nuptias inciderunt.

Caput XXII.

De his qui in plurimas nuptias inciderunt, & tempus quidem præfinitum manifestum est, sed conuersationum & fides, tempus abbreviat. *Ex cōcil. Neocæsæ. cap. 1.*

De illis qui tertio nuptias celebrauerint.

Caput XXIII.

Ex decr.

Hormis-
de papæ,
cap. 2.

Ex cōcil.
Laodicē.
cap. 1.

NE quisquam amplius, quàm duas accipiat vxorem:
iam tertia superflua est.

De bigamis. Cap. XXIII.

DE his qui secundum ecclesiasticam regulam libere
legitimè secundis nuptiis iuncti sunt, nec occulte
ptiarum copulam fecerunt, oportet vt paruo tēpore
acto, vacent orationibus & ieiuniis. Quibus etiam
indulgentiam communionem reddi decreuimus.

De numero maritorum. Cap. XXV.

Ex dictis
Hierony.

Vbi fuerit numerus maritorum, ibi vir proprius
esse desistit.

De ingenuo homine, si alterius ancillam pro ingenua
acceperit, & post ancillam eam esse intel-
lexerit. Cap. XXVI.

Ex cōcil.
apud ver-
meriam,
cui inter-
fuit Pipi-
nus rex,
cap. 7.

SI quis ingenuus homo ancillam alterius vxorem ac-
ceperit, & existimat quòd ingenua sit, si ipsa fœmina
cà fuerit inseruita, si eam à seruitute redimere poterit
cui inter-
fuit Pipi-
nus rex,
cap. 7.

De fœmina ingenua, si seruum maritum
acceperit. Cap. XXVII.

Ex eodē
concilio,
cap. 8.

Si fœmina ingenua accipit seruum, sciens quia seruum
set. habeat eum: quia omnes vnum patrem habent
cœlis. Vna lex erit, & viro, & fœminæ.

De legitimè coniunctis, si alter eorum in amentiam
deuenerit. Cap. XXVIII.

Ex epist.
Nicolai
ad Caro-
lū Mogū.
episcopū
missa.

SI qui matrimonium sani contraxerint, & vni ex
amentia, aut furor, aut aliqua infirmitas accesserit
hanc infirmitatem coniugia talium solui non possunt
militar sentiendum de his qui ab aduersariis excec-
aut membris detruncantur.

De legitimis matrimonijs seruorum.
Caput XXIX.

Ex cōcil.
Cabillon.
cap. 30.

Dictum est nobis, quòd quidam legitima seruorum
trimonia potestatiua quadā præsumptione dicitur

non attendentes illud euangelicum: Quod Deus coniunxit, homo non separet. Vnde nobis visum est, vt coniugia feruorum non dirimantur, etiam si diuersos dominos habeant: sed in vno coniugio permanentes, dominis seruiant suis, Et hoc in illis obseruandum est, vbi legalis coniunctio fuit, & per voluntatem dominorum.

Si furiosi matrimonia contraxerint. Cap. XXX.

Nequē furiosus, neq; furiosa matrimoniū contrahere possunt: sed si contractum fuerit, non separetur.

Ex decr. Fabiani

De desponsata puella, si alter eam in matrimonium possit accipere. Cap. XXXI.

pape, ca. 5.

De coniugali autem violatione requisisti, si desponsatam alii puellam, alter in matrimonium possit accipere. Hoc ne fiat modis omnibus inhibemus: quia illa benedictio quam nupturæ sacerdos imponit, apud fideles cuiusdam sacrilegii instar est, si vlla transgressione violetur.

Ex epist. Syriacæ pape, ca. 4.

De his qui sponsas alienas rapiunt. Cap. XXXII.

De his qui sponsas alienas rapiunt, antiqua & synodalis sententia obseruetur. Quod & si fortè in Ecclesia euenus talis reperiri dignoscitur, vt pro salutis & religionis competentia humanius quiddam debeant tractare pontifices, sicut canonica, vt eisdem verbis vtamur, docet auctoritas, quia prior, inquiring, definitio durius: posterior autem quiddam tractauit humanius, nullo modo vt ad maximam indulgentiam descendamus, alterius sponsæ accipior, sine publica trāseat pœnitētia. Quod si hæc obedire renuerit, sine vlla refragatione anathematizetur. Fautores verò illius, iuxta modum culpæ, episcopi decreto pœniteant. Si verò, quod non optamus, de gradu ecclesiastico illis nup̄ iis se consensorem, vel interuentorem manifeste prodiderit, à gradu proprio repellantur. Et si veri similibus exinde suspicionibus fuerit propulsatus, canonicè se purget.

Ex cōcil. Meldēsi, cap. 5.

De his qui fœminas rapiunt, Cap. XXXIII.

Ex cōcil.

Placuit, vt hi qui rapiunt fœminas, vel furantur, aut seducunt, eas nullatenus habeant vxores, quāuis eis postmodū cōueniat, aut eas dotauerint, vel nuptialiter cum

apud Aquisgrā. cap. 3.

D. BYRCHARDI EPIS. VVORMAC.

consensu parentum suorum acceperint. Si quis autem rem habere voluerit, canonicè & legaliter eam accipiat & nō rapiat. Qui verò eam rapuerit, vel furatus fuerit, seduxerit nunquam eam vxorem habat.

De eadem re. Cap. XXXIII.

Ex cōcil. Meldēsi, cap. 10. **Q**VI verò deinceps rapere virgines præsumptorū vel viduas, secundum synodalē beati Gregorij ditionem, ipsi, & complices eorum anathematizentur, raptores sine spe coniugii perpetuò maneant.

De his qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi. Cap. XXXV.

Ex cōcil. Chalced. cap. 27. **E**os qui rapiunt mulieres sub nomine simul habitandi, cooperantes autem & coniuuantes raptoribus, dicit sancta synodus, vt si quidem clerici sunt, decidant de gradu proprio: si verò laici, anathematizentur.

De puellis raptis nondum desponsatis. Cap. XXXVI.

Ex cōcil. Cabillon. cap. 27. **D**E puellis raptis necdū desponsatis in Chalcedonensi concilio scriptum est: Eos qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi, cooperantes & coniuuantes raptoribus decreuit sancta synodus, vt si quidem clerici sumantur, decidant de gradu proprio: si verò laici, anathematizentur. Quibus verbis datur intelligi, qualiter huius mali auctores damnandi sunt: quando participes consilium coniuuantes tanto anathemate feriuntur, & iuxta canonice autoritatē ad coniugia legitima raptas sibi iurē, vtcare nullatenus possunt.

De raptis desponsatis. Cap. XXXVII.

Ex cōcil. Toletan. **P**roinde placuit, atque statutum est à sacro concilio, vt si aliquis sponsam alterius rapuerit, publica poenitentia mulctetur, & sine spe cōiugii maneat. Falsi ipsa dem crimini consentiens non fuit, licentia nubendi non negetur. Quòd si & ipsi post hæc se coniungere præsumpserint, vtrique vsq; ad satisfactionē anathematizentur.

De eadem re. Cap. XXXVIII.

Ex cōcil. Anciran. ca. 10. **D**esponsatas puellas, & post ab aliis raptas, placuit dari, & eis reddi, quibus ante fuerat desponsata, & eis à raptoribus vis illata constiterit.

De eadem re. Cap. XXXIX.

Si autem necdum eas quas rapuerant cum voluntate parentum sub præfato desponsionis, vel dotalicii nomine in coniugium sumptas habent, quando in omnium aures hæc fuerit constitutio promulgata, ab earum coniunctione separentur, & publicæ pœnitentiæ subigantur. Raptæ autem parentibus legaliter restituantur. Post actam verò publicam pœnitentiam, si ætas & incontinecia exegerit, legitimo & ex utrisq; partibus placito coniugio societur. Nam in his non regulam constituimus, sed vt verbis Magni Leonis vtamus, quid sit tolerabilius æstimamus. Quòd si vnus ex coniugatis obierit, is qui publicam pœnitentiam egerit, & superstes extiterit, iterare coniugium non præsumat, nisi fortè episcopus præuiderit aliquam concedere indulgentiam, vt grauiorem possit amouere offensam.

Ex cõcil.
Meldesi,
cap. 65.

De his qui in matrimonio iuncti sunt, & concumbere non possunt. Cap. XL.

Quod autem interrogasti de his qui matrimonio iuncti sunt, & nubere non possunt, si ille aliam, vel illa alium ducere possit, quibus scriptum est: Vir & mulier si se coniunxerint, & postea dixerit mulier de viro, quòd nõ possit coire cum eo, si potest probare per iustum iudicium quòd verum sit, accipiat alium: si autem ille aliam acceperit, separentur.

Ex epist.
Greg. ad
Ioannem
Rauennatem
episcopum.

De eadem re. Cap. XLI.

Si qua mulier se proclamauerit, quòd vir suus nunquam cum ea coisset, exeant inde ad crucem: & si verum fuerit, separentur, & illa faciat quòd vult.

Ex cõcil.
apud ver
meriã tẽ
poribus
Pipini re
gis, c. 17.

De eadem re. Cap. XLII.

Si quis accepit vxorem, & habuit ipsam aliquo tempore, & ipsa femina dicit, quòd non coisset cū ea, & ille vir dicit, quòd sic fecit, in veritate viri consistat: quia vir caput est mulieris.

Ex cõcil.
apud Cõ
pendium,
cap. 20.

De eadem re. Cap. XLIII.

Si frater si duxerit vxorem concubere cum ea non valens, & frater eius clanculo eam vitiauerit, & grauidam

Ex cõcil.
Triburi,
cap. 3.

reddiderit, separentur. Considerata autem imbecillitate
 misericordia eis impartiat ad coniugium, tantum in di-

De adem re. Cap. XLIII.

Ex epist.
 Grego.

DE his requisitis, qui ob causam frigidae naturae
 cunct non posse in inuicem operam carnis dante
 miiceri. Iste vero si non potest ea vti pro vxore,
 quasi sororem. Quod si retinaculum iugale volunt
 dere, maneant vtrique innupti: nam si huic non potest
 turaliter concordare, quomodo alteri conueniet? legi
 vir aliam vult accipere vxorem, manifesta ratio patet
 succedente diabolo odii fomitem, exosam eam habet
 idcirco illam dimittere mēdaciai falsitate molitur. Qu
 mulier causatur, & dicit, volo mater esse, & filios proce
 re, vterque eorum septima manu propinquorum casti
 crosanctis reliquiis iureiurando dicat, vt nūquam pec
 mixtionem carnis coniuncti, vna caro effecti fuissent
 videtur mulierem secundas posse contrahere nuptias
 manum dico propter infirmitatem carnis eorum. Vt
 tem qui frigida naturae est, maneat sine coniuge. Qu
 & ille aliam copulā acceperit, tunc hi qui iurauerint
 iurii crimine rei teneantur, & pœnitentia peracta, p
 cogantur recipere connubia.

De conuugatis, qui secularia relinquere desiderant.

Capitulum XLV.

Ex dictis
 Basilye
 piscopi.

SI quis vult coniugatus conuerti ad monasterium,
 recipiendus, nisi prius à coniuge, castimoniam pro
 te fuerit absolutus. Nam si illa viuente illo per
 nentiam alteri nupserit, proculdubio adultera erit, p
 cipitur apud Deum eiusmodi viri cōuersio, cuius sep
 coniugalis fœderis prostitutio. Tales ergo tunc sine
 sequuntur Christum relicto seculo, si habeant ex p
 luntate, castitatis consensum.

De viro, qui vxorem suam velare permiserit. Cap. XLVI.

Ex cōcil.
 Remensi,
 cap. 3.

QVI vxorem suam permiserit velare, aliam
 piat, se similiter conuertatur.

Ex dccr.
 apud Cō
 pēdrū. c. 6

De muliere, si sine licentia viri sui velum sibi
 imposuerit. Cap. XLVII.

Mulier, si sine licentia mariti sui velum
 iri, si viro placuerit, recipiet ea iterū ad cōiugium

*De viro qui sine uxoris permisso monasticam vitam
susceperit. Cap. XLVIII.*

Agathosa latrix presentium, quæta est maritum suum
contra voluntatem suam in monasterio vrbici abba-
tis esse conuersum. Quòd quia ad eiusdem abbatis cul-
tam & inuidiam non est dubium pertinere, experientia
tuz præcipimus, vt diligenti inquisitione discretiatur, ne
fortè cum eius voluntate conuersus sit, vel ipsa se mutare
promiserit. Et si hoc repererit, & illum in monasterio per-
manere prouideat, & hanc sicut promisit mutare compel-
lat. Si verò nihil horum est, nec quoddam fornicationis
crimen propter quod viro licet uxorem relinquere, prædi-
ctam mulierem commisisse cognoueris, ne illius conuer-
sio uxori relicta in seculo fieri possit perditionis occasio,
volumus vt maritum suum illi vel si iam tonsuratus est red-
das, omni excusatione cessante. Nam si excepta fornicationis
causa virum uxorem relinquere nulla ratione conceditur,
quia postquam copulatione coniugij viri atq; mulieris
vnum corpus efficitur, non potest ex parte conuer-
ti, & ex parte in seculo manere.

*De regina Thietbirga, quæ causa religionis à regia
dignitate discedre voluerat. Cap. XLIX.*

Scripsit nobis Thietbirga regina, regia se velle di-
gnitate seu copula exui, & solam priuata vita esse con-
tentam desiderare. Cui nos scripsimus, non hoc aliter
fieri posse, nisi eandem vitam coniux eius Lotharius elegerit.
Et post pauca: De retroacta cõtrouersia Thietbirga nõ
debet vltius ad iteratam responsionem promoueri. Quòd
qui bene semel definitum est, & interpositis iuramentis de-
leberatum, nulla debet iteratione, nisi fortassis vbi fuerit
maior autoritas, retractari.

De Lothario rege, qui uxorem suam incustodia detinebat. Caput L.

Verum sicut multorum relatu didicimus, Lotharius
rex conuentum celebrare disponit, & Thietbirgam
reginam examini proprio & iudicio subiicere meditatur.
Et si quidem eam præstigiis falsitatis suæ potuerit exhibere,
quasi non fuerit legitima sua vxor, vult eam penitus à se
sequestrare. Sin autè, vult eam tanquam propriam uxorem

*Ex vrg.
Greg. ad
Adrium
notariū,
cap. 80.]*

*Ex epist.
Nicolai
papa ad
Caro. um
regem.*

*Itè eius-
dem.*

dimittere, sed deinde quasi mœchata fuerit in similitudinem
atque pro hoc hominem suum, & hominem Thietbirgam
monomachiam impellere, & si homo ipsius reginae cederet,
derit, disponit hanc sine dilatione perimere. Quæ quæ-
tum sint omni diuinæ legi contraria, magnitudo pruden-
tiæ vestræ credimus, iam aduertit.

*De singulari certamine, quod Lothari molitus est con-
tra Thietbirgam uxorem suam. Cap. LII.*

Itē eiusdē

Monomachiam verò in lege non assumimus, quæ
præceptam fuisse non reperimus. Quam licet in
se quosdam legamus, sicut sanctum David, & Goliath, sic
prodit historia: nusquam tamen ut pro lege teneatur, cu-
cubi diuina sanxit autoritas: cum hoc & huiusmodi
stantes, Deum solummodo tentare videantur.

*De femina de adulterio inculpata, si cum marito de-
bet inire certamen legale, suæ potestati prius de-
bet ad tempus resistit. Cap. LIII.*

*Itē eius-
dem.*

Praterea siue de coniugij fœdere, siue de adulterio
crimine iudicium sit agitandum, nulla ratio potest
Thietbirgam cum Lothario posse inire conflictum, vel
gitimum controuersia inire certamen, nisi prius ad tem-
pus fuerit suæ potestati & consanguineis propriis libere
sociata. Int. r quos etiam locus prouidendus est, in quo
la sit vis multitudinis formidanda, & non sit difficile
stes producere, vel ceteras personas, quæ tam à sanctis
nonibus, quam à venerandis Romanis legibus in huius
modi controuersis requiruntur. Hæc idcirco diximus,
ostendamus quem legum conflictum Lotharius congre-
posse autumat, cum persona quam in suis penetralibus
quotidie fatigat, & conterit, quando vult ad iudicium edu-
cit, quando vult ad claustra reducit: & quædo educta
rit, nisi ea profiteatur quæ ipse præceperit, punit. Prop-
igitur libertati committi, & ab omni oppressione ac po-
testate illius, cum quo initur conflictus, oportet libera-
atque suis liberaliter uti, & suspectas personas conuictas
declinare, quæ se ab obiectis ostendere cupit immunitas.

De eadem re. Cap. LIII.

Itē idem.

Itaque summo studio Thietbirgam coniugem tuam
quam propriam carnem seuerè ac diligenter procuratam

no illa à te vlllo pacto consentias discedere, vigilanter attende. Vnde si vult à te discedere, corripe, imò corrige eam, & à tali intentione per omnia reuocare satage. Iam verò si amore pudicitiae separationem querit, & conjugalis connubij solutionem efflagitat, certum est Apostolo dicente, quia mulier sui corporis potestatem non habet sed vir. Verum si & ipse pudicitiam sectatus, religionis obtentu copulam dissoluere vis, tantum ne simulate fiat concedimus. Nam licet sit scriptum: Quod Deus cõiunxit, homo non separat, Deus tamen & non homo separat, quando diuini amoris intuitu, ex consensu vtriusque conjugis matrimonia dissoluntur. Si ergo hoc modo vis, gratuito permittimus animo, celeremque præbemus assensum; aliter autem fieri mutuam separationem vestram prohibemus.

De illis qui in alias prouincias fugerint, aut suos seniores secuti fuerint, & vxores suas domi reliquerint.

Caput LIIII.

Siquis necessitate ineuitabili cogente in alium ducatur seu prouinciam fugerit, & vxor eius cum valet & potest, amore parentum, aut rerum suarum eum sequi noluerit, ipsa omni tempore quam diu vir eius quem secuta non fuit, viuit, semper innupta permaneat, Ille verò qui necessitate cogente in alia patria manet, si nunquam in suam patriam se reuersurum sperat, si se continere non potest, aliam vxorem accipiat, tamen cum pœnitentia.

Ex cõcil. apud Vermeriam cap. 6.

De fœminis quæ captis viris vel in captiuitatem missis, aliis nupserunt.

Cap. LV

Quod debeant fœminæ, quæ captis viris & in captiuitatem ductis, aliis viris nupserunt, putantes interemptos maritos, remeatis de captiuitate prioribus viris copulari, vt cuique id quod legitimè habuit reformetur, & recipiat vnusquisque quod suum est, & redintegrentur fœdera nuptiarum.

Ex epist. Leonis papa, cap. 42.

Quod non probetur esse culpabilis, qui vxorem capti in matrimonio videtur esse sortitus.

Cap. LVI

Nec tamen culpabilis iudicetur, & tanquam alieni iuris peruersor habeatur, qui personam eius mariti qui iam non esse existimabatur, assumpsit. Si enim multa quæ ad eos qui in captiuitatem ducti sunt pertinebant, in ius alienum transire potuerunt, tamen plenum iustitiæ est, vt

Itẽ eiusdem, cap. 43.

iiisdem reuersis propria refoventur. Quod si in mancipiis, vel in agris, aut etiam in domibus ac possessionibus tē seruatur, quantō magis in coniugiorum redintegratione faciendum sit, vt quod bellica necessitate turbatum est, pacis remedio refovetur?

Vt si mulieres ad priores maritos redire noluerint, velut impiæ ecclesiastica communione priuanda sint. Cap. LVII.

Ite eiusdem, cap. 45.

SI autem aliqua mulieres ita posteriorum virorum re sunt captæ, vt malint his coherere quàm ad legitimum redire consortium, merito sunt norandæ, ita vt ecclesiastica communione priuentur, quæ de re excusabili contaminationem criminis elegerunt, ostendentes sibi pro sua incontinentia placuisse, quod iusta remissione poterat expiare. Redeat ergo in suum statum voluntaria redintegratione coniugia, neque vllō modo ad opprobriosa mala voluntatis trahatur, quod conditio necessitatis extorsit: quia sicut hæ mulieres quæ reuerti ad viros suos noluerint, impiæ sunt habendæ, ita illæ quæ in affectum Deo inritum redeunt, merito sunt laudandæ.

Vt si viri de captiuitate regressi, intemperantia vxorum offensi non fuerint, & voluerint eas in coniugio recipere, liberam habeant facultatem.

Caput LVIII.

Ite eiusdem, cap. 44.

ET ideo si viri post longam captiuitatem reuersi, in dilectione suarum coniugum perseuerent vt eas recipiant in suum redire consortium, omittendum est & inculpabile iudicandum quod necessitas intulit, & restituendum est quod fides poscit.

De illo qui in paganismo vxorem suam dimiserit.

Caput LIX.

SI quis gentilis gentilem dimiserit vxorem ante baptismum, post baptismum in potestate eius erit, eam habere, vel non habere.

De baptizato, si vxor eius infidelis conuerti noluerit.

Caput LX.

Simili modo si vnus ex coniugatis baptizatus est, & alter gentilis, & sequi non vult, sit sicut dicit Apostolus: infidelis si discedit, discedat.

De illo qui ante baptismum mulierem virginem ac-
cepit. Cap. LXI.

Siquis habuerit uxorem virginem ante baptismum, viuet
te illa post baptismum alteram habere non potest. Cri-
mina in baptismo soluuntur, non coniugia. *Ex concil.
Meldesi,
cap. 2.*

De illis foeminis, quae nulla causa interueniente, reli-
querunt viros suos. Cap. LXII.

Item foeminae quae nulla praecedente causa reliquerunt
viros suos, & alteri se copulauerunt, & in hoc perma-
nere voluerint, nec in fine accipiant communionem. *Ex concil.
Elibertae,
cap. 7.*

De foemina quae adulterum reliquerit, & adulterum
accepit. Cap. LXIII.

Item foemina fidelis quae adulterum maritum reliquerit
fidelem, & adulterum ducit, prohibeatur ne ducat. Si au-
tem duxerit, non prius accipiat communionem, quam is
quem reliquit de seculo exierit, nisi forte necessitas infir-
mitatis dare compulerit. *Ex eodē
cap. 9.*

Quod neque dimissus ab uxore, neque dimissa à mari-
to, alteri coniungantur. Cap. LXIII.

Placuit vt secundum Euangelicam & Apostolicam di-
sciplinam, neque dimissus ab uxore, neque dimissa à
marito, alteri coniungantur, sed ita maneant, aut sibimet
reconcilientur. Quod si contempserint, ad poenitentiam
redigantur. *Ex concil.
Africa-
no, ca. 63.*

De illo qui viuente marito coniugem illius adulterasse
se accusatur, & eam post eius obitum sumpsisse
dinoscitur. Cap. LXV.

Iqui viuente marito, coniugem illius adulterasse ac-
cusatur, & eo in proximo defuncto eandem sumpsisse
dinoscitur, omnimodis publice poenitentiae subigatur. De
quo etiam post poenitentiam praefata, si expedierit, serua-
bitur regula, nisi forte, id est, aut mulier virum qui mortuus
fuerat occidisse notetur, aut propinquitas vel alia quae li-
bet actio criminalis impediatur. Quod si probatum fuerit,
sine ulla spe coniugij cum poenitentia perpetuo maneant.
Si autem negauerit se eandem foeminam viuente viro nequa-
quam adulterasse, & praefati homicidij neuter eorum reus exi-
terit, & probatis testibus neuter eorum conuinci potuerit, pur-
gent legaliter famam suae opinionis, & sumpto vtantur
coniugio, si alia, vt diximus, non impederit ratio. *Ex concil.
Meldesi,
cap. 69.*

D. BURCHARDI EPIS. VVORMAC.

De eadem re. Cap. LXVI.

Ex cōcil.
Triburi.
cap. 3.

Relatum est auribus sanctorum sacerdotum, quendam alterius uxorem stupro violasse, insuper & mœchate viuente viro suo iuramentum dedisse, vt post legitimi mariti mortem si superuixisset, duceret uxorem. Quod & factum est. Tale igitur connubium prohibemus, & anathematizamus.

De illo qui uxorem habet, & saepius mœchatus est.

Caput LXVII.

Ex cōcil.
Elibertā.
cap. 4.

Si quis fidelis habens uxorem, non semel sed saepius fuerit mœchatus, in fine mortis est conueniendus. Quod si se promiserit cessaturum, detur ei communio. Si relucetatus rursus fuerit mœchatus, placuit vltorius non illudere alios de communione pacis.

Si laicus absolutus cum laica absoluta peccauerit.

Caput LXVIII.

Ex cōcil.
Meldēsi,
cap. 7.

Si laicus cum laica fœmina, id est, vterq; absolutus a lege coniugij concubuerit, tres annos pœniteant. Et quanto saepius & negligentius ea peccata commiserunt, tanto magis & tempus addatur, & modus pœnitentiæ.

De vxore quæ conscio marito mœchata fuerit.

Caput LXIX.

Ex cōcil.
Mogūti.
cap. 9.

Si conscio marito & ipso consentiente vxor mœchata fuerit, placuit nec in fine dandam eis communionem. Si verò eam reliquerit, & separati fuerint, & digne pœnituerint, post decem annos accipiant communionem.

De viro uxorem non habenti si cum alterius vxore adulterium perpetrauerit. Cap. LXX.

Ex cōcil.
Hānetē.
cap. 6.

Quod si vir non habens uxorem cum alterius vxore adulterium perpetravit, aut si qua mulier non habens virum cum alterius viro: ille qui fœdus violauit coniugij, VII. annos, vt supra dictum est, pœniteat. Ille qui lege coniugij non tenetur, quinque annos pœniteat. Neque enim æqualis pœnitentiæ danda est his quibus sufficere poterat ad explendam libidinem suam coniugum amplexus: & illis qui coniuge carentes, ardore libidinis impellente, in fornicationem ceciderunt.

*De coniugatis, qui aliqua certa re discidium fecerint,
vt innupti maneant. Cap. LXXI*

Apostolus Paulus dicit, his qui sunt in coniugio præci- *Ex dictis*
pio non ego, sed dominus, vxorẽ à viro nõ discedere. *August.*
Quod si dilceserit, manere innuptam, aut viro suo recon-
ciliari. Potest enim fieri vt discedat ea causa qua dominus
permisit, aut si forminæ licet virum dimittere etiam pro-
pter causam fornicationis, quid respõdebimus de hoc quod
dicit postterius, & vir vxorem non dimittat? Quare non ad-
didit excepta causa fornicationis, quod dñs permittit: nisi
quia similem formã vult intelligi, vt si dimiserit quod causa
fornicationis permittitur, maneat sine vxore, aut recõcili-
etur vxori? Et post pauca: Dominus autem permittit causa for-
nicationis vxorem dimitti, sed quia permittit, non iussit.

*De illis qui interueniente repudio, aliis se in matrimo-
nio copulauerunt. Cap. LXXII.*

De his etiam requisit dilectio tua, qui interueniente *Ex decr.*
repudio aliis se matrimonio copulauerunt, quos in *Innocentii*
vtraque parte adulteros esse manifestum est. Qui verò vel *pa. ca. 26*
vxore viuente, quamuis dissociatũ esse videatur coniugium,
ad aliam copulam festinarunt, neque possunt adulteri non
videri, in tantũ vt hæ etiam personæ quibus tales coniuncti
sunt, etiam ipse adulterium commisisse videantur, secundum
illud quod legimus in Euãgelio: Qui dimiserit vxorẽ suam,
& duxerit aliam, mæchatur. Et ideo omnes à communione
fidelium abstinendos. De parentibus autem aut propinquis
eorum nihil tale statui potest, nisi si incentores illiciti con-
sortii fuisse videantur.

*Si cuius vxor constuprata fuerit, & propterea maritus
perdere illã machinauerit. Cap. LXXIII.*

Si cuius vxor constuprata fuerit, & propterea maritus ca- *Ex cõcil.*
pitati sententia delere illam machinauerit, ipsa verò vr *Triburiẽ*
gente mortis periculo, ad episcopum cõfugerit, & auxilium *st, ca. 46*
qua serit, operosiori tamen si potest episcopus labore desu-
det ne occidatur: si verò non potest, nullo modo liceat ei
requerenti eam reddere ad occidendum, quæ se ei obrulit ad
defendendum: Sed solerti cura transmittat eam ad locum
quem ipsa delegerit, vt secura possit viuere. Si verò interdũ
maritus eam inuenerit, & reperierit, secundũ seculum po-
testatem habuerit quid ei agere velit. Sed audiat S. Augu-

stinum dicentem : Cùm enim vir à virtute nomen accepit,
& mulier à mollicie, id est, fragilitate, quare contra crue-
lissimam libidinis bestiam vult vnusquisque vxorem suam esse
victtricem, cùm ipse ad primum libidinis incitum victus cadat.
Nam quicquid contra fidem catholicam non licet mulieribus
nec viris licebit. Si autem eandem mulier timore per-
territa, à loco vbi eam episcopus destinauit aufugerit, &
vir eius ab episcopo semel, aut bis, vel sæpius repetierit, &
vitam ei obtinere possit, perquirat, & reddat : sin autem, con-
nino nõ reddat. Maritus verò quàm diu ipsa viuat, nullo mo-
do alteram ducat.

De eo si quis cum vxore alterius viuente eo fornicatus fuerit. Cap. LXXIII.

*Ex cõcil.
apud
Aith. ha-
bito,
prasente
Conrado
rege, c. 5.*

Illud verò communi decreto secundum canonum insti-
tuta definimus & præiudicamus, vt si quis cum vxore alio-
rius, viuente eo fornicatus fuerit, moriente marito syno-
dali iudicio aditus ei claudatur illicitus, ne ulterius ei con-
iungatur matrimonio, quam prius polluit adulterio. Nihil
enim nec Christianæ religioni conuenit, vt vnus de-
cat in coniugium, quam prius polluit per adulterium.

De ingenuo qui ingenuam acceperit vxorem, & postea seruum se fecerit. Cap. LXXV.

*Ex cõcil.
Tribur.
cui inter-
fuit rex
Arnol-
phus, c. 8.*

Perlatum est ad sanctam synodum, quòd quidam ingenu-
am acceperit vxorem, & post filiorum procrea-
tionem occasione diuortij cuiusdam seruum se fecerit, &
trium necessariò mulierem tenere debeat, & si tenuerit, &
trium illa quoque secundum secularem legem seruituti sub-
iici debeat. Iudicatum est vxorem minimè debere dimitti,
non tamen ob Christi legem mulierem in seruitute man-
digi, dum ille non ex consensu coniugis se seruum fecerit,
quem liberum, ipsa, maritum accepit.

De illis coniugatis quorum leges diuersæ sunt. Caput. LXXVI.

*Ex eodẽ
cap. 15.*

DE Francia nobilis quidam homo nobilem de Saxo-
nia Saxonum lege duxit vxorem. Tenuit multis an-
nis, & ex ea filios procreauit. Verùm quia non in eadem
tuntur legibus Saxones & Franci, causatus est quòd non
sua, id est, Francorum lege desponsauerit, vel ac-
ceperit, aut dorauerit : dimissaque illa, duxit alteram.
Definiuit super hoc sancta synodus, vt ille transiret

Euangelicæ legis subiugatur pœnitentiæ. A secunda coniuge leparetur, priorem resumere cogatur.

Cur communicantes viri cum adulteris vxoribus nõ conueniant. Cap. LXXVII.

QUir viri cum adulteris non conueniant, & illud de-
sideratum est sciri, quur communicantes viri cum a-
dulteris vxoribus nõ conueniant, cum cõtra vxores in con-
sortio adulterorum virorum manere videantur, dum super
hoc Christiana religio adulterium in vtroque sexu pari ra-
tione contemnet, sed viros suos mulieres non facillè de ad-
ulterio accusant, & nõ habent latentia peccata vindictam.
Viri autem liberius vxores adulteras apud sacerdotes de-
ferre consueuerunt, & ideo mulieribus prodito earum cri-
mine communiõ denegatur, virorum autem latente com-
misso, non facillè quisquam ex suspicionibus abstinetur, qui
vtique submouebitur si eius flagitium detegatur. Cùm ergo
par causa sit interdum probatione cessante, vindictæ ratio
conquiescit.

Ex decr. Innocētii pa. c. 24.

Quòd non conueniat Christianos cum hæreticis nuptialia iura contrahere.

Caput LXXVIII.

QUòd non oporteat cum hæreticis vniuersis, nu-
ptiarum fœdera celebrare, nec eis filios dare vel fi-
lias, sed magis accipere, si tamen Christianos se fieri per-
mittant.

Ex cõcil. Laodiceo cap. 31.

Iudicii examinatio. Cap LXXIX.

DE hoc quod mihi reputatum est in hac synodo, quòd
simul cum ista fœmina adulterium vel fornicatio-
nem fecissem, quod non ego ita feci, nec inde me culpa-
bilem recognosco, sic me Deus adiuuet ad istud iudicium.

Iudicii examinatio.

Separatio incestæ copulationis. Cap. LXXX.

Visto die in antea cum ista fœmina cum qua adulte-
rium vel fornicationem fecisti, vnde disciplinam vel
pœnitentiam suscepisti, amplius non adulterabis, nec for-
nicaberis cum ea, nec aliam vxorem accipies, nisi post
peractam pœnitentiam, tibi licentia data fuerit ab episco-
po, aut ab eius misso, sic te Deus adiuuet.

Separatio incestæ copulationis.

INDEX

Reconciliatio conjugatorum Cap. LXXXI.
A B isto die in antea istam tuam conjugem nomine
 Reconciliatio con-
 iugatorum. **A** quam iniuste dimiseras ita tenebis, sicut per rectum
 ritus suam debet habere conjugem, in dilectione & debita
 disciplina: nec eam per vllum malum ingenium a te separa-
 bis, nec ea viuente aliam accipies, sic te Deus adiuuet.
 De eadem re. Cap. LXXXII.

Itē reconciliatio conjugatorum.
A Modo in antea istum tuum maritum quem iniuste
 amiseras ita tenebis & amplexaberis, & ei in seruitute
 in amore, & in timore ita eris subiecta & obediēs, sicut per
 rectum vxor suo debet subiecta esse marito, nec vnquam
 eo te separabis, nec illo viuente alteri viro te sociabis, nec
 coniugio aut adulterio: sic te Deus adiuuet.

FINIS Libri Noni.

INDEX CAPITULORUM
 Libri Decimi.

T episcopi de parochiis suis sortilegos & male-
 ficos expellant. Cap.
V De cultoribus arborum.
 De cultoribus idolorum. cap.
 De eadem re.
 De illis qui diuinationes requirunt.
 De illis qui ritum paganorum obseruant.
 De illis qui auguriis & incantationibus subseruiunt.
 De eadem re.
 De illis qui sortes obseruant.
 De arboribus quas vulgus colit.
 De illis qui dies & menses obseruant.
 De illis qui demonibus immolant.
 De illis qui traditiones gentilium obseruant.
 De mulierculis quæ infantes suos pro sanitate in fornacem
 aut supra tectum ponunt.
 Quod nõ liceat iniquas obseruationes Calendas agere.
 De illis qui Calendas Ianuarias ritu paganorum colere
 sumunt.